

Konstnärernas Riksorganisation.

Till:

Region Uppsala
Kultur och bildning
Storgatan 27
751 85 Uppsala

E-post: kultur@regionuppsala.se

Datum: 2022-02-25

Konstnärernas Riksorganisation remissyttrande över Region Uppsalas kulturplan för 2023-2026 Dnr: KN2020-00082

Konstnärernas Riksorganisation arbetar aktivt med frågor som rör bild- och formkonstnärernas villkor inom kultursamverkansmodellen och lämnar härmed synpunkter på *Kultur i hela länet – hela livet*, Region Uppsalas kulturplan 2023-2026 för våra medlemmars räkning.

Konstnärernas Riksorganisation företräder fler än 3 400 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. I Uppsala län har vi 100 medlemmar.

Med vänliga hälsningar

Sara Edström,
riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Kajsa Haglund,
ordförande för Konstnärernas Riksorganisation Uppsala län

Konstnärernas Riksorganisation
Växel: 08-54 54 20 80
Adress: Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm
E-post: kro@kro.se
Webb: www.kro.se

Inledning

Kultursamverkansmodellen har medfört ett ökat regionalt bestämmande över kulturpolitiken. Detta innebär fler möjligheter att utveckla förutsättningarna och forma framtiden för det regionala konstlivet. Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor.

Bild- och formkonstnärer är en av de konstnärliga yrkesgrupper som har absolut lägst inkomster. Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars medianinkomst är 24 172 kr i månaden före skatt.¹ Det behövs satsningar som säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd.

I Regeringsformens första bestämmelse för statskicketts grunder anges att ett av de grundläggande målen för den offentliga verksamheten är den enskildes *kulturella välfärd*, se Regeringsformen (RF) 1 kap 2 §. I förhållandet till den enskilde förskriver grundlagen att var och en gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet: *frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor* (RF 2 kap 1 § 1p). Det offentliga har således att eftersträva en kulturell välfärd för medborgarna samt också yttrandefrihet (innefattande konstnärlig frihet) för den enskilde konstnären och andra. Den kulturella välfärden förutsätter dock att den enskilde konstnären har inte bara den yttrandefrihet som anges utan också en reell möjlighet att bedriva sin verksamhet på ett hållbart sätt.²

Detta måste vara utgångspunkten också för Region Uppsalas kulturplan som mer uttalat anger att den utgår från de kulturpolitiska målen ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling”. Vi vill inskräpa att bättre ekonomiska och sociala villkor är en mycket viktig förutsättning för att de kulturpolitiska målen skall kunna uppnås. Utan goda villkor för bild- och formkonstnärerna kan de inte vara den dynamiska, utmanande och obundna kraften, vilket också påverkar medborgarnas möjligheter att ta del av konst, och den konstnärliga kvalitet som är tänkt att präglade samhällets utveckling.³

Goda villkor och förutsättningar som gör det möjligt för professionella bild- och formkonstnärer att försörja sig på den konstnärliga verksamheten är därmed också en förutsättning för att regionerna ska kunna uppfylla sitt särskilda ansvar enligt förordningen om stöd till regional kulturverksamhet (2010:2012) att främja en god tillgång till professionell bild- och formkonst för länets invånare.⁴

Många offentliga verksamheter följer FN:s globala mål Agenda 2030. Vi vill här lyfta Mål 8 under Agenda 2030 som vägledande även för goda villkor för bild- och formkonstnärer: “Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt och är en positiv kraft för hela planeten”.⁵

¹ Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* (2016), tabell 20.

² Sveriges riksdag, Regeringsformen, 2 kap. 1§.

³ Kulturrådet, *De nationella kulturpolitiska målen*, <<https://www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/>>, hämtad 2022-02-25.

⁴ Sveriges riksdag, *Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*, §8.

⁵ UNDP, *Globala målen*, <www.globalamalen.se>, Mål 8, hämtad 2022-02-15.

Kommentarer till kulturplanen

Några övergripande synpunkter på remissutgåvan

Vid första genomläsningen av Region Uppsalas kulturplan slås vi av att den bitvis, och speciellt i introduktionen, använder ett lättförståeligt språk och pedagogiska uppställningar (se t.ex. s.6). Det är ett inkluderande anslag som säkert har sina fördelar, samtidigt som texterna tenderar att bli för övergripande när kulturplanen kommer in på kulturområdena. Vi hade gärna sett en kulturplan som tydligare beskriver vad regionen konkret vill uppnå under kulturplaneperioden, och som är mer detaljerad när det kommer till att beskriva vilka verksamheter som omfattas av kulturplanen.

Tyvärr blir kulturplanen svårnavigerad när texter om de sju kulturområden som ingår i kultursamverkansmodellen, som bild och form, blandas ihop med politikområden, som "Allas rätt till kultur", på sidorna 12-34. Kulturområdena bör få ett eget avsnitt i kulturplanen. För att det ska bli tydligt vad som planeras inom respektive kulturområde är det viktigt att kulturplanen är lättnavigerad.

Kulturrådet införde 2018 professionell bild- och formverksamhet som ett specifikt kulturområde i kultursamverkansmodellen och vi tycker därför att det är bra att kulturplanen genomgående använder begreppet "Bild och form". När vi använder begreppet "bild- och formkonstnär" inbegriper det bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare. Konsthantverkare och slöjdares praktiker skiljer sig däremot ofta åt och under rubriken "Hemslöjd" (s.21) föreslår vi därför att begreppet "hantverk" konsekvent används istället för "konsthantverk".

Region Uppsalas prioriteringar

På sid. 13 där Region Uppsala listar sina prioriteringar utifrån de kulturpolitiska målen saknar vi under den första punkten, "1. Konstarterna: Ett rikt konstliv i en nyskapande region (Självständighetsmålet)", formuleringar om att regionen skall säkerställa goda villkor för konstnärer (till exempel genom att betala skäliga ersättningar vid uppdrag), så att konstnärer kan bo och verka i regionen. I kulturplanen finns visserligen ett avsnitt om kulturskaparnas villkor och förutsättningar (s. 22-23) men vi anser att frågan om goda villkor är så viktig att den också bör lyftas som en prioriterad fråga.

Bild och form

En handlingsplan för bild- och formkonsten

2018 blev professionell bild- och formverksamhet ett eget ändamål inom kultursamverkansmodellen. Vi konstaterar att Region Uppsala svarade upp mot detta genom att i kulturplanen 2019-2022 genomföra en rad prioriteringar för professionell bild- och formverksamhet i regionen. Överst på den prioriteringslistan står att "Kartlägga de professionella bildkonstnärernas arbetsvillkor i länet. Detta som grund för en handlingsplan för bild- och formområdet i länet och för att få gemensamma mål och strategier för professionella konstnärer, utställningsarrangörer och kommunala verksamheter inom området".⁶

Kartläggningen som skulle lägga grunden till den ovan nämnda handlingsplanen för bild- och formområdet genomfördes av regionen 2020. Därför tycker vi att det är högst anmärkningsvärt att skrivningar om handlingsplanen helt saknas i förslaget till kulturplan för 2023-2026. Vi uppmanar därför Region Uppsala att i kulturplanen åter införa skrivningar om hur handlingsplanen skall tas fram och implementeras under kommande kulturplaneperiod.

Vi ser också gärna att Region Uppsala stöttar kommunerna i att ta fram egna handlingsplaner för bild- och formverksamhet. Regionen skulle kunna ta stöd i manualen "Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik" som Konstnärernas Riksorganisation har tagit fram.⁷

⁶ Region Uppsala, *Kultur i en nyskapande kunskapsregion*, Region Uppsalas kulturplan 2019–2022, s.17.

⁷ Konstnärernas Riksorganisation, *Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik* (2018), <<http://kro.se/rapporter/sa-kan-kommunen-kvalitetssakra-sin-konstpolitik-2017>>.

I den finns goda exempel från hela landet, och metoder, tips och checklistor för en bra konstpolitik. Manualen kan mycket väl användas som grund för fortbildningar och workshops i syfte att utveckla strategier och handlingsprogram för bild- och formkonsten.

Utställningsmöjligheter

Region Uppsalas kartläggning av de professionella bild- och formkonstnärernas villkor 2020 ger en utmärkt översyn av situationen i länet för utövarna. Vi slår framför allt av att hela 82% av respondenterna anser att det inte finns tillräckligt med utställningsplatser i Uppsala län. I fritextsvar efterfrågar bild- och formkonstnärerna fler gallerier, konsthallar och andra utställningsmöjligheter.⁸ Detta är något som Region Uppsala borde ta fasta på och arbeta på att förändra. Region Uppsala driver flera olika utställningsprojekt, bland annat "Konstkuben" (i samarbete med Konstnärernas Riksorganisation Uppsala län) och "Konst tar plats" vilka har ett viktigt uppdrag att visa konst på olika platser i länet, men regionen har tyvärr ingen egen, permanent konsthall dedikerad för samtidskonst. Vi tror att en sådan skulle kunna lyfta konstlivet i länet rejält.

En utökad utställningsverksamhet kan i sin tur skapa förutsättningar för ökade statliga stöd. Det skulle också stärka infrastrukturen för den samtida konsten och möjliggöra för fler yrkesverksamma konstnärer att etablera sig i länet.

MU-avtalet

I Region Uppsalas kartläggning av konstnärernas villkor uppger bara 39% av respondenterna att arrangörer i länet följer avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet). Ca 15% erhöll varken ersättning för medverkan (M) eller utställningsersättning (U) och ca 50% erhöll endast utställningsersättning.⁹

Kulturrådets översyn av MU-avtalet från 2021 visar att regionerna är bra på att följa MU-avtalet (93% gör det) och att inkludera både utställningsersättning och medverkansersättning, men att försvinnande få regionala utställningsarrangörer gör utställningar med samtidskonst. Bara 19 regionala utställningsarrangörer i hela landet bedömdes ha så frekventa utställningar med samtidskonst att de valdes ut för att vara av intresse i Kulturrådets undersökning, att jämföra med 163 kommunala konsthallar.

I översynen blir det tydligt att kommuner och det ideella konstlivet står för merparten av utställningsmöjligheterna i landet men inte har resurser att producera utställningar eller betala skäliga ersättningar. 76% av kommunala utställningsarrangörer säger sig följa MU-avtalet, men 44% betalar bara den obligatoriska utställningsersättningen och hela 86% uppger att de alltid eller ofta bara avtalar om miniminivåer för utställningsersättning. Det innebär att många utställande konstnärer sällan får ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning).¹⁰

Det är oacceptabelt att en uppdragstagare (medverkande bild- och formkonstnär) inte får ersättning för sin medverkan, oavsett om uppdraget ges av en statlig, regional eller kommunal utställningsarrangör.

Regionens arbete att implementera MU-avtalet

Det är utmärkt att Region Uppsala följer arvodesrekommendationer för konstnärliga uppdrag i enlighet med gällande avtal så som MU-avtalet och KLYS rekommendationer (s. 23) – men med tanke på att kommunerna och det ideella konstlivet står för mycket av utställningsverksamheterna i regionerna anser vi att regionen bör arbeta för att hitta lösningar för att kunna betala skäliga ersättningar i samband med utställningsuppdrag, i samverkan med stat, kommuner och det lokala konstlivet.

⁸ Region Uppsala, *Kartläggning av de professionella bild- och formkonstnärernas villkor och förutsättningar i Uppsala län*, rapport (2020), s. 23.

⁹ Ibid, s. 24.

¹⁰ Kulturrådet, *MU-avtalet*, rapport (2021), s. 10,13-14.

Vi vill att regionen säkerställer att avtalet för Medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) alltid tillämpas för bild- och formkonstnärer som ställer ut i länet, inklusive arvoden för omkostnader och den arbetstid de lägger ned vid utställningar, och att arrangörer och andra konst-, form- och designverksamheter som får regionalt stöd ges ekonomiska förutsättningar att kunna ge skäliga ersättningar vid utställningar, panelsamtal, föreläsningar samt andra uppdrag och projekt.

När regionen arrangerar utställningar måste den se till att budgetera för att konstnärerna får skäliga arvoden som ersätter dem för produktionskostnader och arbetstid före, under och efter en utställning. Genom att tydligt prioritera detta i regionens egen budget skapas också förutsättningar för att Kulturrådet ska skjuta till mer medel.

Vi föreslår att regionen utarbetar en åtgärdsplan med ambitionen att MU-avtalet ska tillämpas i hela länet och genomför kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur de kan följa MU-avtalet.

Ett sätt att garantera att bild- och formkonstnärer får skälig ersättning vid utställningar är att anta en regional konstnärspolicy som reglerar hur regionen skall avtala om arvoden med mera, när den anlitar bild- och formkonstnärer.

Vi pekar gärna på Region Västra Götaland som en nationell förebild eftersom regionen har insett att det är orimligt att konstnärer ska arbeta gratis och därför 2017 i ett första steg satade en miljon kr extra bara för att finansiera medverkansersättning hos 10 utställningsarrangörer. I deras kulturplan för 2020-2023 står: "För att göra Västra Götaland till en attraktiv produktionsplats för samtida konst har kulturnämnden successivt ökat stödet för medverkans- och utställningsersättning (MU-ersättning) till konstinstitutioner med regionala uppdrag".¹¹

På Konstnärernas Riksorganisations hemsida finns 17 skäl för att, vid sidan av de grundläggande principerna om skäliga avtalsvillkor, tillämpa MU-avtalet för att konstnärerna ska få skäliga ersättningar. På hemsidan finns också praktiska verktyg såsom mallar för avtal och budgetering för konstnärers medverkansersättning, tabeller för utställningsersättning med mera.¹²

Konstnärernas Riksorganisation arbetar även med att ta fram rekommendationer för bättre villkor för formgivare och ett dokument med verktyg och skrivningar om "best practice" åt formgivare som behöver stöd i arvodesdiskussioner med uppdragsgivare. Dessa planeras att lanseras under 2022.

Armlängds avstånd och konstnärlig frihet

Vi tycker det är utmärkt att Region Uppsala i Kulturplanen uppmärksammar de frågeställningar om armlängds avstånd och konstnärlig frihet som Myndigheten för kulturanalys lyfter i sin rapport "Så fri är konsten" från 2021 och tar tydlig ställning för att respektera den konstnärliga integriteten (s. 9) inte minst i denna tid när principen om armlängds avstånd utmanas. Vi vill också påpeka vikten av att respekten för armlängdsprincipen skrivs in i regionala riktlinjer. Som anges redan inledningsvis är den konstnärliga friheten (yttrandefriheten) ett grundlagskrav (RF 2 kap1§). Armlängdsprincipen är ett verktyg för att uppnå detta som därmed inte kan väljas bort.¹³

¹¹ VGR, pressmeddelande, <<https://www.pressmachine.se/pressrelease/view/vastra-gotalandsregionen-miljonsatsar-starker-mu-avtalet-26333>>, hämtad 2022-02-25 ; VGR, *Kulturplan 2020-2023*, s. 25.

¹² Konstnärernas Riksorganisation, *17 skäl för kommuner, regioner och arrangörer att tillämpa MU-avtalet*, <<http://kro.se/rapporter/17-skal-for-kommuner-regioner-och-arrangorer-att-tillampa-mu-avtalet/>>.

¹³ Myndigheten för Kulturanalys, *Så fri är konsten – Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, Rapport 2021:1 (2021).

Vi kan inte nog understryka vikten av att armlängds avstånd mellan konsten och politiken tillämpas. Vi följer noga utvecklingen och engagerar oss löpande i diskussioner om frågan då den är starkt närvarande för våra medlemmar i deras vardag.

Inför valet 2018 genomförde Konstnärernas Riksorganisation och sju andra bild- och formorganisationer en partienkät. Samtliga riksdagspartier svarade då ”Ja” på frågan om ”svensk kulturpolitik ska följa maktodelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet”. Detta är en central del av ”principen om armlängds avstånd”.¹⁴

Samtliga riksdagspartier svarade också ”Ja” på frågan om kulturen har ett egenvärde som gör att offentliga kulturanslag inte behöver motiveras med andra politiska syften. Partierna är alltså överens om att kulturen i sig är målet. Vi ser tyvärr att allt fler politiker börjat uttala sig om konstens innehåll. Det strider mot grundlagkraven i bland annat Regeringsformen – att tillförsäkra var och en yttrandefrihet, innefattande frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Principen om armlängds avstånd är ett verktyg för att upprätthålla yttrandefriheten.

Vi vill i samband med detta avsnitt påminna om vikten av att konstnärliga beslut inom regionen fattas av sakkunniga och av kulturlivets aktörer.

Offentlig konst och enprocentsregeln

Vi bedömer att Region Uppsalas arbete med offentlig konst, och användande av enprocentsregeln, är ambitiöst. Landstinget i Uppsala införde enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning av egna lokaler 1970 och sedan dess har Region Uppsala reviderat sina riktlinjer för konstnärliga gestaltningar flera gånger, senast 2021-02-18. Riktlinjerna omfattar inte bara användandet av enprocentsregeln och beslutsprocesser utan också hur konsten skall tas om hand och hur konstpedagogiska program skall utformas. 1989 beslutades att regeln också ska omfatta förhyrda lokaler.¹⁵

I Konstnärsnämndens studie om enprocentsregeln från 2020 så konstaterades att Region Stockholm, Region Uppsala och Region Kalmar län är de största uppdragsgivarna för konstnärlig gestaltning bland regionerna.¹⁶

Tyvärr innehåller kulturplanen ganska lite om hur Region Uppsala planerar att utveckla arbetet med den offentliga konsten, eller hur regionen implementerar enprocentsregeln. Under avsnittet Bild och form på sid. 18 finns visserligen ett stycke om den offentliga konsten där det står att ”Region Uppsala ämnar fortsätta stödja länets kommuner i frågor om offentlig konst och enprocentsregeln som ett led i att främja implementeringen av politikområdet gestaltad livsmiljö”. Även om detta är en viktig åtgärd i sig, så ges i övrigt inte mycket information om hur man tänker sig att utveckla arbetet med den offentliga konsten under kulturplaneperioden, vilket är anmärkningsvärt inte minst med tanke på hur politikområdet gestaltad livsmiljö nu utvecklas över hela landet.

Nya rekommendationer för gestaltningsuppdrag

Konstnärernas Riksorganisation har utarbetat nya rekommendationer för konstnärliga gestaltningsuppdrag som både beställare och konstnärer kan använda för att identifiera och undvika sådant som kan orsaka problem. Rekommendationerna lyfter sådant som kan vara bra att tänka igenom i gestaltningsprocessens olika faser, från förberedelse till offentlig upphandling, genomförande och förvaltning. Här avhandlas allt från upphandlingar, konstkon-sulenter och bygglov till budgetering och armlängds avstånd.¹⁷

¹⁴ Kulturvalet, enkätsvar (2018), <<http://kro.se/documents/45/Kulturvalet.pdf>>, s. 3.

¹⁵ Region Uppsala, *Riktlinjer för konstnärlig gestaltning vid Region Uppsala*, fastställda av kultur-nämnden 21-02-18, s. 4.

¹⁶ Konstnärsnämnden, *1% för konstnärlig gestaltning av offentlig miljö* (KN 2019/59), (2020), s. 76.

¹⁷ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltningsuppdrag* (2021), <<http://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltningar/>>.

Gestaltad livsmiljö

Propositionen "Politik för gestaltad livsmiljö" (Prop. 2017/18:110) presenterades i februari 2018. Politiken tar här ett helhetsgrepp på den "gestaltade livsmiljön" vilket också inbegriper offentlig konst. Det politiska målet slår fast att:

"...arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska, enligt politiken, ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspekar och berikar varandra."¹⁸

Kulturplanen tar upp gestaltad livsmiljö på sid. 21. Här sägs att "Region Uppsala kan vara en samlad resurs och verka för att bredda länets kompetenser inom gestaltad livsmiljö i de kommande stadsutvecklingsprojekt som genomförs så väl inom infrastruktur som bebyggelse". Vi tycker att det är en alltför vag formulering för ett politikområde där Region Uppsala, med sin långa erfarenhet av att arbeta med offentlig konst, borde kunna ta en ledande roll i landet.

Det är av yttersta vikt att tillse att bild- och formkonstnärernas arbets- och avtalsvillkor tillgodoses och att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas inom politikområdet gestaltad livsmiljö, och att Konstnärernas Riksorganisation och våra regionala företrädare involveras som en naturlig samtalspart och remissinstans i det arbetet.

Förvaltning av offentligägda konstsamlingar

Kartläggningar visar att en stor mängd offentlig konst försvunnit eller förstörts genom åren. För att säkerställa att vårt lands konst tas om hand bättre, och våra skattebetalares tillgångar förvaltas väl, vill vi trycka på vikten av inventering av konst. Statens Konstråd, som övervakar förvaltning av statlig konst hos olika myndigheter och organisationer, och som bevakar denna fråga föreskriver följande:

"Statens offentliga konstsamling ska inventeras regelbundet för att hålla långsiktigt. Att inventera konst innebär att skaffa en överblick över konstverkens status. På så sätt går det lättare att planera vilka åtgärder som behöver vidtas för att konsten ska bevaras i gott skick. Processen för inventering följer tre steg: utse en konstansvarig, gör en grundinventering och genomför årliga inventeringar".¹⁹

I konstförvaltningen ska, så länge upphovsrätten gäller, upphovspersonen eller hans arvingar kontaktas om ett verk ska renoveras samt också om det behöver flyttas. Se 2-3 §§ Upphovsrättslagen. Det är viktigt också att det ges tillfälle att dokumentera, och om möjligt återfå, ett konstverk som ska tas bort/utrangeras.

Infrastruktur

Ateljéer och andra produktionsplatser

På sid. 23 i kulturplanen uppges att "Det är mycket angeläget att stödja en kulturell infrastruktur som ger professionella kulturskapare och fria grupper möjlighet att fördjupa och utveckla sitt eget skapande och bidra till det regionala konst- och kulturlivets utveckling". Vi håller med. Ett levande konstliv i en region kräver att det finns adekvata produktionslokaler, som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum för konstnärlig verksamhet till hyror som professionella bild- och formkonstnärer med låga inkomster har råd med.

Ett sätt att säkerställa detta är att inrätta ateljéstöd för bild- och formkonstnärer. Uppsala kommun har redan ett sådant stöd (som Konstnärernas Riksorganisation Uppsala län arbetade enträget för att kommunen skulle införa). Regionen skulle kunna följa efter med liknande stödordningar på regional nivå. Ett annat sätt är att införa så kallade "kulturhyra" som i

¹⁸ Boverket, *Politik för gestaltad livsmiljö*, <<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/>>.

¹⁹ Statens Konstråd, *Inventering*, <<https://statenskonstrad.se/ansok-varda-konst/inkopt-konst/inventering/>>.

Göteborg där Kommunstyrelsen 2020 beslutade att anta en ny modell för hyressättning av lokaler för kultur- och föreningslivet som innebär en fast hyresnivå oavsett skick och läge.²⁰

Vi vill också se att ateljéer och andra konstnärliga produktionsplatser får en naturlig plats i stads- och samhällsplaneringen – exempelvis genom kultursamverkansmodellen och i regeringens politik för gestaltad livsmiljö. I vår rapport ”Ateljéerna i Sverige” kan ni läsa mer om konstnärernas arbets- och produktionslokaler.²¹

Konstutbildningar

Det är glädjande att Region Uppsala i år har återinfört en ettårig Konstnärlig grundkurs i bild- och form på Wiks folkhögskola och vi hoppas att den skall bli tvåårig. Utbildningar i bild- och form på grundläggande såväl som avancerad nivå är en förutsättning för ett levande konstliv i regionen. Vi skulle dock i kulturplanen vilja se skrivningar om hur Region Uppsala vill jobba strategiskt för att utveckla bild- och formutbildningarna på Wiks folkhögskola.

Resurscentrum

Region Uppsala har anställda kulturutvecklare/konstkonsulenter som arbetar med att utveckla verksamheter och stötta både kommuner och det regionala kulturlivet. Region Uppsala skulle kunna vidareutveckla det arbetet genom att utreda möjligheten att skapa ett resurscentrum för bild- och formkonsten med uppdrag att stärka infrastrukturen och förutsättningarna för konstnärer och underlätta för kommuners arbete med exempelvis enprocents-regeln och MU-avtalet. Ett sådant centrum skulle kunna erbjuda rådgivning anpassad efter bild- och formkonstnärers behov och en fysisk mötesplats som strategiskt samlar och samordnar det regionala konstlivet, organisationer, myndigheter och näringsliv.

Flera regioner i Sverige har valt att satsa på sådana resurscentrum för bild och form, som Konst i Blekinge, Resurscentrum för Konst i Norrbotten och Konst i Halland. Även i Region Västmanland pågår ett arbete med att inrätta ett resurscentrum för bild och form.

Digitaliseringen och upphovsrätten

På sid. 13 där regionens prioriteringar listas står det under den första punkten som rör konstarnas och självständighetsmålet att Region Uppsala vill: ”Verka för öppenhet för ny teknik, digitaliseringens möjligheter, nya konstformer och konststartsövergripande arbets-sätt”. Det är oklart för oss varför digitalisering lyfts som ett prioriterat mål utan att diskuteras mer utförligt i kulturplanen. Det är också anmärkningsvärt att kulturplanen tyvärr i stort sett saknar skrivningar om upphovsrätten, som nämns bara en gång i avsnittet om litteratur.

Digitaliseringen skapar möjligheter för medborgarna att ta del av kultur, men innebär också att bild- och formkonstnärer kan ha rätt att få upphovsrättsersättning när deras konst visas digitalt. Under 2022 kommer det så kallade upphovsrättsdirektivet (DSM-direktivet) att implementeras i svensk lag och Konstnärernas Riksorganisation bevakar de nya reglernas tillämpning vad avser kraven på skäliga ersättning för upplåtelse av upphovsrätt och samarbetar med Bildupphovsrätt för att säkerställa att det skrivs strategiska avtal gällande bildlicenser för bild- och formkonst.

Regionens satsningar på digitaliseringens möjligheter bör därför även inkludera kunskap om upphovsrätten och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Vi uppmanar därför regionen att stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, samt rekommenderar att både regionen och kommunerna skriver licensavtal med Bildupphovsrätt.

²⁰ Stadsledningskontoret Göteborgs stad, *Principer för långsiktigt hållbar hyressättning av lokaler för förenings- och kulturliv*, Dnr 1281/16, antaget i kommunstyrelsen 2020-02-05.

²¹ Konstnärernas Riksorganisation, *Ateljéerna i Sverige* (2021), <<http://kro.se/rapporter/ateljeerna-i-sverige/>> .